

Метою профілактики грабежу мають бути превентивні заходи, а не репресії. В основному, це мають бути заходи переконання.

Застосовуючи ж за необхідності заходи примусу, вплив має здійснюватися в рамках закону з дотриманням вимог Конституції України. Вважаємо, що давно вже назріла необхідність в ухваленні закону про профілактику правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія / [О.М. Джужа, В.В. Василевич та ін.]. – К. : Прецедент, 2006. – 286 с.
2. Офіційний веб-сайт Міністерства Внутрішніх Справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.mvs.gov.ua>.
3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Офіційний веб-сайт Міністерства Внутрішніх Справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.mvs.gov.ua/>.
5. Офіційний веб-сайт Національної поліції Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <https://kyiv.npu.gov.ua/>
6. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : [підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман, О.В. Лисодед ; за ред. проф. І.М. Даньшина. – Х. : Право, 2003.–352 с.
7. Кримінологія. Особлива частина : [навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти] / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман ; за ред. І.М. Даньшина. – Х. : Право, 1999. – 232 с.
8. Державний вплив на злочинність : кримінологічно-правове дослідження / О.М. Литвак – К. : ЮрінкомІнтер, 2000. – 280 с.
9. Джужа О.М. Кримінологія: [підручник] / О.М. Джужа – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 275 с.
10. Кузнецова Н.Ф. Предупреждение и преступность / Н.Ф. Кузнецова – М. : Наука, 1966. – 326 с.
11. Зелинский А.Ф. Криминальная психология : научно-практическое издание / А.Ф. Зелинский – К. : ЮрінкомІнтер, 1999. – 240 с.
12. Спесивцева Г.П. Уголовно-правовые и криминологические аспекты корыстно-насильственных преступлений против собственности : дис. ... канд. юрид. наук / Г.П. Спесивцева – Ростов н/Д – 2001. – 134 с.
13. Долгова А.И. Криминология : [учебник] / А.И. Долгова – М. : , 2001. – 146 с.

УДК 343.3

ЛИТВИН І.І.

ОБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ

Проаналізовано об'єктивні ознаки злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Автором розглядається проблема оціночних понять, які вживаються в диспозиції складу злочину, передбаченого ст. 166 КК України, обґрунтовано пропозицію щодо доцільності їх конкретизації.

Ключові слова: злісне невиконання обов'язків, догляд, виховання, дитина, особа, щодо якої встановлена опіка чи піклування, тяжкі наслідки.

Осуществлен анализ объективных признаков злостного неисполнения обязанностей по уходу за ребенком или за лицом, в отношении которого установлена опека или попечительство. Автором рассматривается проблема оценочных понятий, которые содержатся в диспозиции состава преступления, предусмотренного ст. 166 УК Украины, аргументировано предложение по поводу целесообразности их конкретизации.

Ключевые слова: злостное неисполнение обязанностей, уход, воспитание, ребенок, лицо, в отношении которого установлена опека или попечительство, тяжкие последствия.

© ЛИТВИН І.І. – кандидат юридичних наук, доцент, директор (ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»)

The analysis of objective evidence of willful failure to perform the duties of child care or the person in respect of whom guardianship or trusteeship. The author considers the problem of evaluation of concepts contained in the disposition of a crime under Art. 166 of the Criminal Code of Ukraine, reasoned proposal on the appropriateness of their specificity.

Key words: willful neglect, care, education, child, subject of the guardianship, grave consequences.

Вступ. Охорона дитинства, забезпечення неповнолітнім належних та безпечних умов життя, навчання і виховання є одним із пріоритетних напрямів державної політики України. Процес формування кожної дитини як особистості починається з сім'ї, саме від цього найважливішого соціального осередку залежить благополуччя дитини.

Проте сім'я, як осередок суспільства, не завжди спроможна виконувати свої головні функції – забезпечувати належний добробут та виховання дітей. Крім того, значна кількість сімей не лише не забезпечує належне виховання та безпеку дитини, а й застосовує до неї насильство. Практика свідчить, що багато неповнолітніх страждають від знущання та жорстокого поводження з ними саме батьків, опікунів та інших осіб, на яких покладені функції щодо виховання та захисту дітей. Найбільш поширеними формами насильства над дітьми є зневажання потреб дитини, коли батьки не задовольняють найважливіших життєвих потреб неповнолітніх у харчуванні, одязі, житлі, навчанні, лікуванні.

З прийняттям нового Кримінального кодексу (далі – КК) 2001 р. у чинному законодавстві з'явилась нова кримінально-правова норма – ст. 166 Кримінального кодексу України «Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування», яка спрямована на захист права дитини на належне виховання, догляд та здоровий розвиток.

Притягнення до кримінальної відповідальності за злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, на практиці викликає труднощі під час кваліфікації та винесення вироку в суді у зв'язку зі складністю тлумачення окремих понять та положень диспозиції ст. 166 КК України.

Різні аспекти кримінальної відповідальності за злочини проти сім'ї та неповнолітніх досліджувались у роботах вчених, як-от: Ф.Г. Бурчака, І.М. Даньшина, Л.В. Дорош, В.П. Ємельянова, О.М. Костенка, Л.М. Кривоченко, І.П. Лановенка, П.С. Магишевського, В.О. Навроцького, В.К. Негоденка, Ю.Є. Пудовочкина, І.Ю. Топольскової, Н.С. Юзікової, С.С. Яценка. Окремі питання кримінальної відповідальності за злісне невиконання батьками, опікунами чи піклувальниками встановлених законом обов'язків по догляду за дитиною розглядали у своїх працях О.І. Белова, Д.П. Євтуєва, І.О. Зінченко, С.Я. Лихова, М.І. Мельник, С.М. Морозюк. Їхні наукові праці мають надзвичайну цінність для вирішення проблеми кримінальної відповідальності за злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, проте на сьогодні деякі питання, наприклад, щодо тлумачення оціночних категорій «злісність» та «тяжкі наслідки», які вживаються в диспозиції ст. 166 КК України залишаються нез'ясованими. А тому обрана тематика потребує подальшого вивчення та вдосконалення.

Постановка завдання. Мета роботи полягає в тому, щоб на основі сучасної правової доктрини у науці кримінального права, чинного законодавства, правозастосовної і судової практики проаналізувати склад злочину, передбачений ст. 166 КК України; на підставі здійсненого дослідження розробити окремі науково-обґрунтовані положення та рекомендації щодо правильного застосування законодавства під час здійснення кваліфікації злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.

Результати дослідження. Характеризуючи чинне кримінальне законодавство в сфері охорони права дитини на виховання, необхідно зазначити, що, порівняно зі старим, воно повніше регулює суспільні відносини у цій сфері. Доказом цього є наявність ст. 166 у кримінальному законодавстві України, яка передбачає відповідальність за злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Аналогічна стаття в Кримінальному кодексі 1961 р. взагалі була відсутня, а суспільно небезпечні діяння, які на сьогодні підпадають під ознаки ст. 166 КК України, підлягали кваліфікації за нормами цивільного та адміністративного законодавства. Це свідчить про те, що законодавець суттєво посилив захист права неповнолітніх на виховання, встановивши кримінальну відповідальність за порушення одного з найважливіших прав дитини – права на виховання та здоровий розвиток.

Однак для застосування цієї норми необхідна наявність двох складових елементів: «злісного невиконання обов'язків» та «тяжких наслідків», які належать до обов'язкових ознак об'єктивної сторони. А як свідчить практика, дуже складно довести злісний характер невиконання обов'язків батьками, опікунами чи піклувальниками. Тому здебільшого винні особи несуть лише адміністративну чи цивільно-правову відповідальність, а не кримінальну.

З метою з'ясування окремих проблем правозастосування цієї норми розглянемо більш детально об'єктивні ознаки складу злочину, передбаченого ст. 166 КК України (об'єкт та об'єктивну сторону).

Об'єктом злісного ухилення від виконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, є суспільні відносини, що забезпечують право дитини на виховання і турботу. Однак, крім основного безпосереднього об'єкту, для цього складу характерний і додатковий обов'язковий об'єкт – життя, здоров'я, нормальний фізичний, моральний, духовний та психічний розвиток дитини.

Відповідно до ст. 18 Конвенції «Про права дитини», батьки несуть основну відповідальність за виховання дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування. Ст. 19 встановлює обов'язок держави використовувати необхідні законодавчі, адміністративні, соціальні і освітні заходи з метою захисту дитини від всіх форм фізичного або психологічного насильства, образ, недбалого та грубого поводження або експлуатації, включаючи сексуальне насильство, з боку батьків, законних опікунів або будь-якої іншої особи, що піклується про дитину [1].

Закон «Про охорону дитинства» визначає, що кожна дитина має право на охорону здоров'я, рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку, а батьки або особи, що їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини. Батьки або особи, що їх замінюють, несуть відповідальність за порушення прав і обмеження законних інтересів дитини на охорону здоров'я, фізичний і духовний розвиток, навчання, за невиконання та ухилення від виконання батьківських обов'язків відповідно до закону, а також відповідальність за відмову від надання дитині необхідної медичної допомоги, якщо це загрожує її здоров'ю. Крім того, вони не мають права без дозволу органів опіки і піклування укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню, або спеціальній реєстрації, відмовлятися від майнових прав, які належать дитині, здійснювати розподіл, обмін, відчуження житла, зобов'язуватися від імені дитини порукою, видавати письмові зобов'язання [2, ст.ст. 6, 8, 12, 17].

Право дитини на виховання, належний догляд та турботу закріплює й сімейне законодавство України. Відповідно до ст. 150 Сімейного кодексу України, батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток, забезпечувати здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя. Сімейне законодавство покладає на батьків обов'язок утримувати дитину до досягнення нею повноліття [3, ст. 180], передбачає участь батьків у додаткових витратах на дитину [3, ст. 185], що викликані особливими обставинами; утримувати своїх повнолітніх непрацездатних дітей, які потребують матеріальної допомоги [3, ст. 198], зокрема повнолітніх дітей, які продовжують навчання [3, ст. 199].

Варто також відзначити, що, окрім дитини, потерпілими від злочину, передбаченого ст. 166 КК України, можуть бути й особи, щодо яких встановлена опіка та піклування. А тому до основного безпосереднього об'єкта складу злочину, що розглядається, необхідно виділити і суспільні відносини, які забезпечують право на виховання та турботу особи, щодо якої встановлена опіка чи піклування.

Відповідно до ст. 55 Цивільного кодексу, опіка і піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав і інтересів малолітніх фізичних осіб, а також повнолітніх осіб, що за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати свої обов'язки [4].

Опіка встановлюється над малолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, які визнані недієздатними. Тобто над особами до 14 років (малолітні), які мають неповну дієздатність та особами, які судом визнані недієздатними. Піклування встановлюється над неповнолітніми особами віком від 14 до 18 років, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена [4, ст.ст. 58, 59].

Враховуючи вищевикладене, щодо неповнолітніх дітей метою опіки і піклування є виховання неповнолітніх, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також захист особистих і майнових інтересів цих дітей. Обов'язок опікуна і піклувальника – виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, духовний розвиток.

Стосовно повнолітніх фізичних осіб опіка і піклування встановлюються для захисту особистих і майнових прав повнолітніх осіб, що за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати свої обов'язки, а також піклуватися про створення необхідних для них побутових умов, здійснювати за ними догляд і забезпечувати їхнє лікування [4].

Об'єктивна сторона аналізованого складу злочину характеризується бездіяльністю – невиконанням обов'язку по вихованню та догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Крім того, цей злочин визначається як злочин із матеріальним складом, оскільки обов'язковою ознакою є настання тяжких наслідків, спричинених злісним невиконанням обов'язків; між цими наслідками і бездіяльністю особи обов'язково повинен бути прямий причинний зв'язок.

Як було зазначено вище, у диспозиції ст. 166 КК України законодавець вживає термін «злісне невиконання», який через свою законодавчу невизначеність на практиці викликає низку проблем під час здійснення кримінально-правової кваліфікації. Цей термін також не визначено і в науковій літературі. Тому варто уточнити, що саме лежить в основі визначення поняття «злісність».

Словник української мови дає тлумачення цього поняття таким чином: «Злісність – стан, що завдає шкоди; шкідливий, небезпечний; який виражає злість» [5]. Злісне невиконання обов'язків може проявлятися, наприклад, у залишенні батьками дітей, а опікунами чи піклувальниками – підопічних без нагляду і необхідної матеріальної допомоги, або у невиконанні окремих обов'язків по догляду за ними, які вони зобов'язані виконувати згідно з чинним законодавством.

Характеризуючи згадане поняття, варто зазначити, що «злісність» згадується не лише у диспозиції ст. 166 КК України. Ч. 1 ст. 164 КК України передбачає відповідальність за злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей, а також злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні. У ст. 391 КК України йдеться про злісну непокору вимогам адміністрації виправної установи. Пленум Верховного Суду України роз'яснює термін наступним чином: «Під злісною непокорю вимогам адміністрації виправної установи слід розуміти відкрити відмову засудженого від виконання конкретних законних вимог представника адміністрації установи, який за своїм службовим становищем мав право пред'явити таку вимогу, а засуджений був зобов'язаний і міг її виконати, але умисно не виконав» [6].

Таким чином, можна дійти висновку, що під злісним невиконанням батьками, опікунами чи піклувальниками обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, необхідно розуміти бездіяльність батьків, опікунів чи піклувальників щодо встановленого законом обов'язку дбати та піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток, якщо ці особи могли, але не виконували покладених на них обов'язків і якщо це призвело до настання тяжких наслідків. Прикладом злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною може слугувати нижченаведений випадок. Мати М. зловживала спиртними напоями, злісно не виконувала обов'язків щодо виховання сина, що у подальшому призвело до тяжких наслідків – настання смерті дитини від запущеної форми двобічної пневмонії. У цій ситуації присутні всі ознаки складу злочину, передбаченого ст. 166 КК України, а тому щодо особи М. було порушено кримінальне провадження [7, с. 92]. Невиконання обов'язків по вихованню дитини, що не призвело до тяжких наслідків, загрожує батькам максимум позбавленням батьківських прав.

Обов'язки по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, закріплені Законом України «Про охорону дитинства», а також нормами цивільного та сімейного законодавства України. Сімейне законодавство містить норми, які встановлюють обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини. Найважливішим з обов'язків батьків є обов'язок по вихованню дитини. Сімейне законодавство України не визначає змісту права на виховання, адже законодавство не може детально регулювати процес виховання. Воно визначає лише загальне коло обов'язків батьків щодо дитини. Так, відповідно до ст. 150 Сімейного кодексу, батьки мають піклуватися про здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток дитини, забезпечувати здобуття нею повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя. Питання ж про те, як треба виконувати ці обов'язки, які форми і методи виховання застосовувати, мають вирішувати самі батьки.

Ч. 7 ст. 150 Сімейного кодексу закріплює заборону застосування батьками до своїх дітей фізичних покарань, а також інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини. Це формулювання, з погляду юридичної техніки, є не досить точним, адже будь-яке покарання, за своєю природою, незалежно від його виду, принижує гідність людини. Тому важко уявити, якими способами можна карати дитину, не принижуючи її гідність. Оскільки покарання є частиною виховного процесу, не можна повністю обмежувати можливості батьків карати свою дитину. Варто вести мову про неприпустимість застосування насильства в сім'ї, що відповідатиме чинному законодавству, а не про заборону застосування до дитини покарань взагалі [8, с. 228].

Одним з основних прав дитини є також і право на належне батьківське виховання, яке забезпечується системою державного контролю, встановленого законом (ст. 152 Сімейного кодексу України). Неналежне виконання батьками своїх обов'язків щодо дитини, зокрема й обов'язків по догляду за дитиною, призводить до порушення її прав. У результаті винні особи підлягають цивільно-правовій, адміністративній чи кримінальній відповідальності відповідно до чинного законодавства.

З метою притягнення винних осіб за неналежне виконання обов'язків по догляду за дитиною до кримінальної відповідальності необхідно: по-перше, щоб батьки (опікуни, піклувальники) взагалі не виконували передбачених чинним законодавством обов'язків щодо дитини або особи, яка знаходиться під опікою чи піклуванням, чи виконували вказані обов'язки всупереч Закону; по-друге, таке невиконання обов'язків по догляду за дитиною має носити «злісний» характер. Так, за ознаками складу злочину, передбаченого ст. 166 КК України, було порушено кримінальну справу Прокуратурою Гадяцького району Полтавської області проти матері малолітнього Л., яка зловживала спиртними напоями, злісно не виконувала обов'язків по догляду й утриманню сина. У січні наступного року вона взагалі вигнала дитину з дому, і хлопчик був змушений голодувати, не відвідував школу, жив у під'їздах [7, с. 95]. У цьому випадку чітко простежуються всі ознаки складу злочину, який нами досліджується. Проте, як свідчить практика, діти, які страждають від зловживань із боку батьків, часто не тільки не звертаються за захистом своїх прав, а й намагаються приховати такі зловживання через страх перед батьками, побоюючись, що їх заберуть у батьків і направлять до дитячої установи.

Чинне законодавство встановлює й обов'язки опікунів (піклувальників) по догляду за дитиною виконання. Так, ст. 67 Цивільного кодексу України передбачає, що опікун зобов'язаний піклуватися про підопічного, про створення йому необхідних побутових умов, забезпечення його доглядом та лікуванням. Опікун малолітнього зобов'язаний піклуватися про його виховання, навчання та розвиток. Відповідно до ч. 1 ст. 249 Сімейного кодексу, опікун (піклувальник) зобов'язаний виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний та духовний розвиток, забезпечити одержання дитиною повної загальної середньої освіти. Опікун малолітнього зобов'язаний піклуватися про його виховання, фізичний, духовний розвиток.

Невиконання опікунами (піклувальниками) вищевказаних обов'язків при наявності тяжких наслідків дає підставу для притягнення цих осіб до кримінальної відповідальності за ст. 166 КК України. Так, наприклад, Т. була призначена опікуном над неповнолітніми братами і сестрою у зв'язку зі смертю їх матері. Сестра Н. виховувалась у школі-інтернаті. Опікун отримала пенсію в сумі 3 429 грн., призначену сестрі, використала її на свої потреби. Сестру в інтернаті не відвідувала, не вживала заходів до збереження житлового будинку, в якому неповнолітні проживали після смерті матері. За цим фактом була порушена кримінальна справа за ст. 166 та ст. 167 КК України [9, с. 67].

Настання тяжких наслідків, поза сумнівом, підвищує ступінь суспільної небезпеки згаданого злочину, що відбивається, зокрема, на покаранні, яке призначається судом. Проте, на наш погляд, із метою забезпечення захисту прав та інтересів неповнолітніх, недієздатних та обмежено дієздатних і реалізації ідеї диференціації кримінальної відповідальності можливе виключення тяжких наслідків з числа ознак основного складу злочину, передбаченого ст. 166 КК України. За такого підходу виразніше виявлятиметься соціальна спрямованість норми, яка охороняє процес нормального виховання, що забезпечує фізичний, інтелектуальний, моральний, психічний, соціальний розвиток неповнолітнього, а також дбає про догляд підопічного, про створення йому необхідних побутових умов, забезпечення його лікуванням, вжиття заходів щодо захисту його цивільних прав та інтересів.

Під тяжкими наслідками у такому разі варто розуміти істотну фізичну, матеріальну чи моральну шкоду, спричинену дитині чи особі, щодо якої встановлена опіка чи піклування, внаслідок невиконання батьками, опікунами чи піклувальниками покладених на них законом обов'язків. Тяжкими наслідками можуть, зокрема, визнаватися істотне погіршення стану фізичного чи психічного здоров'я потерпілих, заподіяння їм значних матеріальних збитків, суттєве відставання у фізичному чи духовному розвитку, заняття потерпілими бродяжництвом, жебрацтвом, пияцтвом, вчиненням інших суспільно-небезпечних, зокрема злочинних діянь, ухилення дітей від навчання. Питання про визнання спричинених наслідків тяжкими має вирішуватись у кожному конкретному випадку з огляду на всі обставини справи.

Завершуючи характеристику об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 166 КК України, варто вказати й на третю обов'язкову ознаку даного складу злочину – необхідний причинний зв'язок між злісним невиконанням обов'язків по догляду за дитиною та вищевказаними тяжкими наслідками. Лише наявність усіх трьох ознак становить об'єктивну сторону складу злочину, який розглядається (цей злочин – злочин з матеріальним складом).

Висновки. У результаті здійсненого дослідження об'єктивних ознак складу злочину, передбаченого ст. 166 Кримінального кодексу України, ми дійшли наступних висновків.

Об'єктом злісного ухилення від виконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування є суспільні відносини, що забезпечують право дитини на виховання і турботу. Однак аналіз норми свідчить, що ст. 166 КК України має ще й додатковий обов'язковий об'єкт – життя, здоров'я, нормальний фізичний, моральний, духовний та психічний розвиток дитини.

Об'єктивна сторона злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, характеризується трьома обов'язковими ознаками: діянням у формі бездіяльності, тяжкими наслідками, спричиненими злісним невиконанням обов'язків, та необхідним причинним зв'язком між цими наслідками і бездіяльністю особи.

Враховуючи здійснений нами аналіз, пропонуємо чітко прописати в законодавстві такі оціночні категорії, як «злісність» та «тяжкі наслідки», які вживаються в диспозиції ст. 166 КК України, з метою ефективного застосування даної норми на практиці. Це дасть можливість зменшити кількість суспільно-небезпечних діянь, спрямованих на порушення прав дітей на виховання та догляд батьками або особами, що їх замінюють, адже санкції кримінальної відповідальності значно суворіші, ніж санкції цивільної чи адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. / Збірник законодавчих актів і нормативних документів з питань соціально-правового захисту дітей. – К., 1998. – 516с.
2. Про охорону дитинства : Закон України 26.04.2001 р. № 2402-III// Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 30. – Ст. 142.

3. Ромовська З. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З. Ромовська. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – 532 с.
4. Цивільний кодекс України : Закон України 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–44. – Ст. 356.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
6. Про судову практику в справах про злочини, що пов'язані із порушенням режиму покарання в місцях позбавлення волі : Постанова Пленуму Верховного Суду № 2 від 26.03.1993 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами Пленуму Верховного Суду України № 3 від 13.01.1995 р., № 12 від 03.12.1997 р. : [зб. постанов Верховного Суду України у кримінальних справах 1973–2006 рр.]. – Х.: «Одіссей», 2007. – 552 с.
7. Волкова С. Прокурори опікуються правами дітей / С. Волкова // Прокуратура, людина, держава. – 2004. – № 8 (38). – С. 92–98.
8. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Ю. Червоного. – К.: Істина. – 2003. – 464 с.
9. Білобрицька Л. Захищати права дітей-сиріт прокурорський і громадський обов'язок / Л. Білобрицька // Прокуратура, людина, держава. – 2004. – № 7 (37). – С. 65–68.
10. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

УДК 343.57

МЕЛЬНИЧУК В.М.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ФАЛЬСИФІКАЦІЮ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ТА ОБІГ ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

У статті автором проаналізовано диференціацію кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів та обіг фальсифікованих лікарських засобів. Запропоновано внесення змін до законодавства України, яке передбачає відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів та обіг фальсифікованих лікарських засобів.

Ключові слова: диференціація кримінальної відповідальності, фальсифіковані лікарські засоби, неякісні (субстандартні) лікарські засоби, маркування, обіг фальсифікованих лікарських засобів, порядок обігу лікарських засобів.

В данной статье автором проанализирована дифференциация уголовной ответственности за фальсификацию лекарственных средств и оборот фальсифицированных лекарственных средств. Предложено внесение изменений в законодательство Украины, которое предусматривает ответственность за фальсификацию лекарственных средств и оборот фальсифицированных лекарственных средств.

Ключевые слова: дифференциация уголовной ответственности, фальсифицированные лекарственные средства, некачественные (субстандартные) лекарственные средства, маркировка, оборот фальсифицированных лекарственных средств, порядок обращения лекарств.

Criminal offence concerning medicine adulteration and its trafficking is quite new one in the Ukrainian criminal legislation doctrine. At the same time the risk level of negative impact caused by such offences is rather high as it is connected to the health and lives of Ukrainian citizens. That is why the issue needs to be examined additionally.

Key words: criminal responsibility differentiation, adulterate medicine, substandard medicine, adulterate medicine trafficking order.

© МЕЛЬНИЧУК В.М. – здобувач кафедри кримінального права (Національна академія внутрішніх справ)